

MESLEĞİNE YENİ BAŞLAYAN FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ŞİKÂyetLERİ

THE PROBLEMS AND COMPLAINTS FASED BY SCIENCE TEACHERS WHO ARE NEW IN THEIR PROFESSION

Yrd. Doç. Dr. Naki ERDEMİR

YYÜ. Eğitim. Fakültesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği ABD. VAN

naki65@yahoo.com

Özet

Öğretmen eğitimi ülkemizde ve dünyada sürekli tartışılan konuların başında gelmektedir. Bunun için daha nitelikli öğretmen yetiştirme amacıyla, öğretmen eğitimi programları geliştirilmektedir. Öğretmen eğitimi sorunlarına çözüm olması ve daha nitelikli öğretmen yetiştirmek için uygulanan standart programdan mezun olan fen bilgisi öğretmenlerinin, mesleklerinin ilk üç yılında karşılaştıkları sorunların neler olduğu konusu araştırmacılar tarafından yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma, fen bilgisi öğretmenlerinin mesleklerinin ilk yıllarında ne tür problemlerle karşılaştıklarını ve ne tür çözüm önerdiklerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma Van, Bitlis, Ağrı ve Bingöl'de görev yapan 30 öğretmenle 2006 Bahar yarıyılında yürütülmüştür.

Veriler yarı yapılandırılmış mülakat ve gözlem formları kullanılarak elde edilmiştir. Mülakat ve gözlem verilerinin analizinde, ifadeler ortak payda altında toplanarak yüzde ve frekanslama tekniği kullanılmıştır. Hizmet öncesinde alınan eğitim ve öğretimin, öğretmenleri farklı kültürlere sahip bölgelere ve öğretim ortamına hazırlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mesleğinin ilk yıllarında daha başarılı olmaları için, hizmet öncesi öğrenimlerinde gerçek yaşamla ilgili etkinliklerin yapılması ve araç gereç kullanımının başarıyı artırdığının üzerinde durulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fen Bilgisi Öğretmeni, Meslek, Sorun ve Şikâyet

Abstract

Training teacher in our country and world has been top of the matters of debates permanently. For this, teacher training programmers have been developed to bring up more qualified teacher. To solve problems of teacher training and to bring up more qualified teachers programmers have been developed. The problems of science teachers have graduated from carried out standard programmers have been investigated by researchers.

This study is designed and aimed at discovering types of problems; the science teachers have met in the first years of their professions and to identify what to be the solution offered. The study has been carried out with thirty science teachers who have worked in Van, Bitlis, Ağrı and Bingöl in spring of 2006. Data have been obtained by using semi-structured observation and interview forms from samples. In the analysis of observation and interviews the data were presented by adding expressions under common denominator and through frequency.

That training and learning in pre service taking can not prepare teachers to possess different cultures and environments. To be more successful in the first year of professional, teachers must perform activity with real live in their pre-service training and use apparatus-materials. On increasing success of these must be offered.

Key Words: Science Teacher, Occupation, Problem and Complaint

Giriş

Ülkelerin gelişmesinde yetişmiş insan gücünün çok önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bunun farkında olan ülkeler, eğitimlerinin kalitesini artırmak için çabalar göstermektedirler. Bu çabalar çoğunlukla öğretim programlarını iyileştirme, eğitim-öğretim teknolojilerini verimli şekilde kullanma, etkili öğretim yöntemleri geliştirme, belirlenen hedef davranışlara maksimum düzeyde ulaşabilme ve bunları gerçekleştirecek olan öğretmen eğitimi sistemi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan eğitim sisteminin üç temel ögesi öğretmen, öğrenci ve öğretim programıdır. Bu üç temel öge arasındaki ilişki ve uyum, eğitimin etkili olabilmesi ve eğitimin hedeflerinin gerçekleşebilmesi açısından önemlidir (Sözer, 1991). Bu etkililiğin ve hedefin gerçekleşebilmesinde en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Bu açıdan eğitim-öğretim etkinliğinin en önemli konularının başında nitelikli öğretmen yetiştirme gelmektedir. Bu nedenle eğitim ve öğretimin niteliğini her geçen gün artıracak veya yükseltecek öğretmenlerin eğitimi, ülkemizde ve dünyada sürekli tartışılması ve araştırılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna paralel olarak Dünyada yenilikçi yaklaşımlar çoğunlukla, öğretmen yetiştirme programlarında yapılan düzenleme ve değişikliklere, mevcut derslerin daha iyi yapılandırılması üzerine yoğunlaşmaktadır. Her geçen gün değişen eğitimle ilgili problemlere bilimsel çözüm üretecek öğretmenlerin yetiştirilmesi programların fonksiyonlarının başında gelmelidir (Hurd, 2002).

Köseoğlu ve Soran (2005) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin araç- gereç kullanımı ile ilgili bilişsel yeterliliklerinin, eğitimleri sırasında araç-gereç kullanımı ile ilgili ders alıp almadıklarına göre değiştiğini ifade etmektedir. Bu nedenle de öğretmen yetiştiren programlarda araç-gereç kullanımı ile ilgili verilen eğitimin yeterli olmadığını ileri sürmektedirler (Köseoğlu ve Soran; 2005). Öğretmenlerin bu eksikliklerini gidermek amacıyla daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmet içi kurslar düzenlenmektedir. Ancak Kanlı ve Yağbasan (2002) yaptıkları çalışmada, hizmet içi eğitim kurslarının öğretmenlerin bilgi ve becerilerini geliştirmede etkili olmadığını ve uygulanan programdan öğretmenlerin memnun olmadığını tespit etmişlerdir (Kanlı ve Yağbasan, 2002).

Bu durumla ilgili yapılan çalışmaların birçoğunda öğretmenlerin araç-gereç kullanmamalarının başlıca nedeni olarak; hizmet öncesinde yeterli düzeyde eğitim ve öğretim almadıkları, araçları kullanmada bilgi ve becerilerinin yeterli olmadığı belirtilmiştir (Özdemir, 2000; Teker, 2002, Tabar; 2002; Tüy, 2002). Bu tespite paralel olarak Korkmaz (2000) fen bilgisi öğretmenlerinin araç-gereç kullanımı ve laboratuvar uygulamalarına ilişkin bilişsel yeterliliklerinin orta düzeyde olduğunu

vurgulamıştır (Korkmaz, 2000). Hâlbuki yapılan birçok çalışma, derslerde araç-gereç kullanımının başarıyı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Atılboz, 2001; Köseoğlu ve Soran, 2005).

Göreve yeni başlayan öğretmenlerin genelde laboratuvar ortamında ders yürütmeyi sevmedikleri bilinmektedir. Bunun gerekçesi olarak da araç gereç kullanma noktasında sorunları olduğu ve bu sorunu çözümlenebilecek deneyimli öğretmenlerden yardım alma imkânlarının olmadığı vurgulanmaktadır. Okul yöneticileri, deneyimli öğretmenler ve göreve yeni başlayan öğretmenler arasındaki ilişki, çalışma ortamını dolayısıyla eğitim-öğretimi etkileyen önemli faktörlerden birisini oluşturmaktadır. Bunun için okulun yöneticileri bazı çalışmalara aktif katılmayla, yeni öğretmenlere rehberlik yaparak öğretmenlerin performans düzeylerini ve öğretimin etkililiğini artırabilirler (Cemaloğlu, 2002; Higginbotham, 1996; Riding & Rayner, 1998).

Yeni öğretmenlerin mesleklerini yürütürken karşılaştıkları sorunların, öğretim etkinliği sürecinde kendilerini nasıl değerlendirdikleri konusunda görüşlerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu alanda yapılan benzer çalışmaların teorik temeli, yeni öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerini inceleyen ve bu konuda bir model geliştiren Fuller ve Bown'dan alınmaktadır (Çepni, 1996). Bu model, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde kabul ettirme, öğrencilerin daha iyi öğrenmelerini sağlamak için kendisini geliştirme ve düşünme olmak üzere üç basamağın olduğunu belirtmektedir (Azar ve Çepni, 1999). Göreve yeni başlayan öğretmenlerin çoğunluğu bilimsel olmayan öğretim yöntemlerini kullanarak kendini kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Ayrıca bu basamaklara bağlı olarak da öğretmenlerin meslekleri sırasında karşılaştıkları öğretimle ilgili sorunların çözümünde kullandıkları çözüm öneriler de değişim göstermektedir (Erdemir, 2004).

Öğretmenlerin karşılaştıkları problemleri olumlu şekilde çözümlenebilmeleri hem sağlıklı hem de deneme yanılma ile olduğu için uzun zaman almaktadır. Bunun yanında öğretmenler, mesleklerinin ilk yıllarında karşılaştıkları genel problemlerin bilinmesi durumunda, kısa bir sürede çözebileceği ve öğretimleri sürecinde ortak problemlerin çözümüne yardımcı olacak konular irdelendiğinde de başarılarının artacağına inanmaktadırlar (Morgil ve Yılmaz, 1999). Aksi durumda bu problemlerin çözümü dikkate alınmadığında bilimsel olmayan yöntemlerle ve deneme yanılma tekniği ile öğrencilerin başarıları olumsuz etkilenecektir. Ayrıca fen bilgisi öğretim elemanlarının birçoğu, eğitim-öğretim sürecinde ilköğretim müfredatını kavramsal olarak ele alıp bu konuyu adaylarla birlikte etraflıca tartışmadıkları ve genelde üniversitede ileri düzeydeki fen derslerine ağırlık verdikleri bilinmektedir.

Mesleklerinin ilk yıllarında öğretmen adayları, sorunlar karşısında ne yapacaklarını bilmemektedirler. Bu da üniversitelerde verilen öğretimin gerçek yaşamdan kopuk olduğu anlamına gelmektedir (Çepni ve Akdeniz, 1996).

Öğretim programının uygulanmasında öğretmenlerin bireysel olarak karşılaştıkları problemler, uygulamayı etkileyen en önemli faktörler arasında yer almaktadır (Schremer, 1991; Oktar ve Bulduk, 2000). Bu nedenle fakültelerde uygulanan standart paket programdan sonra göreve yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bunun yanında çok dikkatli hazırlanmış programlara ve zengin kaynaklara rağmen önemli olan öğretmenin sınıfta ve farklı bir sosyal çevrede ne yapabildiğidir (Altuoğlu ve Atav, 2005). Öğretmenlerin atanmış oldukları farklı sosyal çevre ile iletişim sorunları yaşadığı, hizmet öncesi eğitimde kazanmış oldukları ile uygulama arasında çatışma, okul çevre uyumu gibi sorunlar yapılan çalışmalarda dikkat çekmektedir (Glickman, 1984; Özek, 1997; Hall, E., & Hall, C, 1988; Üstüner, 2004). Göreve yeni başlayan öğretmenlerin sorunları sadece bize özgü değildir. Bu konuyla ilgili olarak Carl D. Glickman'ın tespiti özet olarak şöyledir: Okul yöneticileri en çok güçlükleri olan ve en düşük başarılı öğrenciyi yeni öğretmenlere vermektedir. Yeni göreve başlayan öğretmene verilen mesaj "Öğretmenliğe hoş geldin, neler yapabileceğini görelim bakalım" demektir (Glickman, 1984). Bu bağlamda öğretmenin ders yürütme sürecinde ve gerçek yaşamda gözlenmesi gerekmektedir. Hurt ve diğerleri (1978) yapmış oldukları çalışmada, öğretmen adaylarına ileride meslekleriyle ilgili en çok nelerden korktuklarını sorduğunda aldıkları cevapların ilgi çekici olanları şunlardır:

- Öğrencilerle iletişim kurmaya başlayamama
- Konuyu tekrar etmede başarılı olamama
- Okuldaki olağan dışı olaylar karşısında gerekli çözümü bulamama
- Öğrencilerden, velilerden ve diğer meslektaşlarından saygı görememe
- Öğretmenlerin hatasının öğrenci tarafından anında fark edilmesi
- Öğrencilerin konuyu anlamaması ve öğrenememesi
- Öğrencilerin dersi dikkatlice izlemelerini sağlayamama (Kaya ve Büyükkasap, 2005)

Öğretmen eğitimi denildiğinde öncelikle hizmet öncesi verilen eğitim konusu akla gelmektedir. Bu düşünceyle, özetlenmeye çalışılan sorunların çözümü için, 1999 yılında YÖK tarafından eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması ile eğitim fakültesi programlarında standartlaşmaya gidilmiş,

ülkemizin her fakültesinde ve her bölümünde aynı programın uygulanması ve dolayısıyla da aynı öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin, aynı saat ve kredi ile yer alması karara bağlanmıştır (Yüksel, 2004). Bu standart programın en dikkat çeken yönlerinden biri önceki programlara oranla öğretmenlik mesleği derslerine, uygulamaya, laboratuvar araç-gerecini kullanmaya daha fazla önem vermesidir. Buna bağlı olarak da öğretmenlerin iyi düzeyde öğretmenlik formasyonuna sahip olmaları beklenmektedir.

Ülkemizde gerek yeni öğretmenlerin öğretmenlik meslek bilgilerini uygulayabilmede, gerekse görev sürecinde karşılaşmış oldukları problemler ve şikâyetler noktasında, yeni standart programın daha önce var olan problemleri çözebilme noktasında hiç araştırma yapılmamış olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Mesleğine yeni başlayan öğretmenlerin hizmet öncesinde almış oldukları eğitimle, karşılaştıkları problemleri nasıl çözdüklerinin veya nasıl bir tavır takındıklarının tespitinin, hizmet öncesi eğitimde neler yapılabilir sorusuna cevap bulmada kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca fen bilgisi öğretmenlerini yetiştiren öğretim elemanlarına bu yönde kaynaklık edeceğine, hizmet içi kursların düzenlenmesinde konular seçilirken bu sıkıntıların dikkate alınacağına inanılmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Görevine yeni başlayan ilk üç yıllık fen bilgisi öğretmenlerinin, karşılaşmış oldukları başlıca sorunlar ve şikâyetler nelerdir?
2. Öğretmenler, hizmet öncesi eğitimleri sırasında meslek yaşantılarıyla ilgili nasıl bir ortam beklemişler ve ne bulmuşlardır?
3. Eğitim Fakültelerinde uygulanan standart program, öğretmenleri sorunlara karşı çözüm üretebilecek seviyeye getirmekte midir?

Yöntem

Özel durum yaklaşımının kullanıldığı bu çalışma, 2006 eğitim-öğretim yılı Bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Van (8), Bitlis (8), Bingöl (7) ve Ağrı (7) illerinde ilköğretim ikinci kademesinde 1, 2 ve 3 yıldır görev yapan 30 fen bilgisi öğretmeni ve Yüzüncü Yıl Üniversitesinde öğrenim gören dördüncü sınıftan 15 fen bilgisi öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Seçilen

öğretmenlerin değişik fakültelerden olmasına özen gösterilmiştir. Önce dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarına, “Göreve başlamadan önce sizi en fazla düşündüren konular ve şuan ki beklentileriniz nelerdir?” şeklinde açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplar bir kaç ortak payda altında toplanarak soru maddeleri belirlenmiştir. Soru maddeleri yarı yapılandırılmış mülakat formuna dönüştürülerek mesleğinde 1–3 yıldır görev yapmakta olan öğretmenlere uygulanmıştır. Mülakat yapılan öğretmenlerden izin alınarak ders yürütme sürecinde Bitlis’te 4, Van’da 2 öğretmen gözlenmiştir.

Örneklemdaki bireylerin vermiş oldukları yazılı cevaplar incelenerek aynı ifade ve şikâyetler frekanslanarak belirtilmiştir. İlginç ve dikkati çeken ifadeler ve açıklamalar özenle irdelenip olduğu gibi düzeltilerek yazılmıştır. Gözlem verileri de yüzde ve frekanslanarak sunulmuştur.

Bulgu ve Yorumlar

Bulgu ve yorumlar, gözlemden ve mülakattan elde edilen verileri iki alt başlık şeklinde sunulmuştur. Bu sunum önce gözlemden elde edilen verilerin bulgu ve yorumu, sonra mülakattan elde edilen verilerin bulgu ve yorumu şeklindedir.

a) Gözlem Verilerinin Bulgu ve Yorumu

Altı öğretmenin gözlemlenmesinden elde edilen verilerin bulgu ve yorum, daha iyi anlaşılabilmesi için tablo ve grafik tekniği ile sunulmuştur.

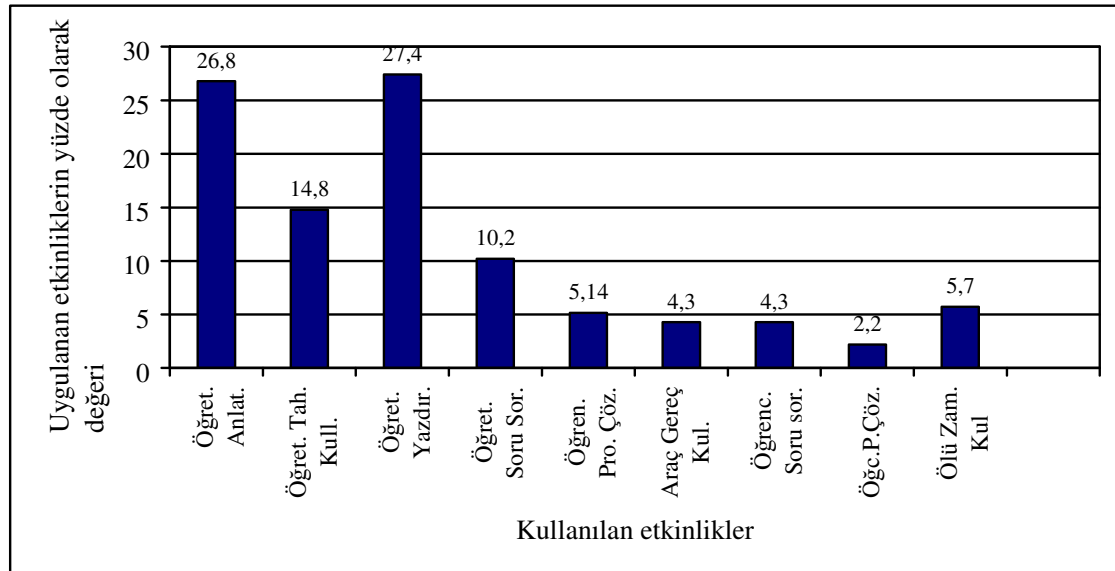
Tablo 1: Gözlemlere İlişkin Bulguları

Gözlenen Öğretmenler	C		O		S		M		B		K		Toplam	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Öğretim Etkinlikleri	10	28.5	9	25.7	8	22.8	9	25.7	10	28.5	11	31.4	9.4	26.8
Öğretmenin Anlatması	5	14.3	4	11.4	7	20	5	14.3	7	20.	4	11.4	5.2	14.8
Öğretmenin Tahtayı Kullanması	9	25.7	11	31.4	8	22.8	8	22.8	10	28.5	12	34.3	9.6	27.4
Öğretmenin Soru Sorması	5	14.3	4	11.4	5	14.3	3	8.5	3	8.5	2	5.7	3.6	10.2
Öğretmenin Problem Çözmesi	0	0	0	0	3	8.5	4	11.4	2	5.7	2	5.7	1.8	5.14
Öğretmenin Laboratuvarı Kullanması	0	0	0	0	3	8.5	1	2.8	0	0	0	0	1.5	4.3
Öğrencinin Soru. Sorması	3	8.5	2	5.7	1	2.8	2	5.7	0	0	1	2.8	1.5	4.3
Öğrencinin Tahtada Problem Çözmesi	0	0	3	8.5	0	0	2	5.7	0	0	0	0	0.8	2.2
Ölü Zaman Kullanımı	3	8.5	2	5.7	1	2.8	1	2.8	2	5.7	3	8.5	2.0	5.7
Toplam	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35

Öğretmenlerin etkinliklere ayırmış oldukları süreler özet şeklinde ifade edildiğinde; öğretmenin konuyu anlatmaya 9.4 dakika (%26.8), tahta kullanmaya 5.2 dakika (%14.8), yazdırmaya 9.6 dakika (%27.4), soru sormaya 3.6 dakika (%10.2), problem çözmeye 1.8 dakika (%5.14) ve araç-gereç (A.G) kullanmaya 1.5 dakika (%4.3) ayırdığı görülmektedir.

Öğrencinin soru sormasına ayrılan süre 1.5 dakika (%4.3), öğrencinin tahtada problem çözmeye ayrılan süre 0.8 dakika (%2.2), öğretmenlerin kullandıkları ölü zaman ise 2.0 dakika (%5.7) olarak tespit edilmiştir.

Gözlem bulgularından elde edilen veriler (Tablo 1) kullanılarak Şekil 1'deki gibi grafik şeklinde sunulmuştur.

Şekil 1: Öğretmenlerin, öğretimleri sürecinde kullandıkları etkinlik-süre grafiği

Grafikte görüldüğü gibi, öğretmenlerin yoğun şekilde kullandıkları yöntemler, sırasıyla öğrenciye dikte ettirmek (yazdırmak), konuyu öğretmen merkezli sunmak, tahtaya yazıp öğrenciye yazdırmak, öğrencilere sorular yönelmek ve ölü zaman kullanımı olarak sıralanabilir. Bu verilerden sınıf hâkimiyetinin yazdırmayla sağlandığı, öğretmen merkezli tek taraflı bilgi akışının olduğu görülebilir.

b) Mülakat Verilerinin Bulgu ve Yorumu

Mülakattan elde edilen veriler, mülakat sürecinde öğretmenlere yöneltilen 13 adet mülakat sorusu altında sırasıyla yorumlanarak irdelenmiştir.

1. Hizmet öncesi ilköğretim okullarında yapmış olduğunuz uygulamalar sizi gerçek ortama ne derece hazırlamaktadır?

Okullarda uygulama çalışmaları yeterli fakat denetim çok eksikti. Çünkü öğretmenlik uygulama derslerinden bir öğretim elemanı sorumlu olurdu. O da sadece üç dört öğretmen adayını uygulama yaparken denetleyebilirdi. Denetleme sonunda adayın eksiklerinin neler olduğunu söylemesi aday açısından oldukça olumlu sonuç verirdi. Diğer öğretmen adayları ders yürütme sürecinde denetlenemedi. Ayrıca her öğretmen adayının yapmış olduğu hata ve eksiklik birbirinden farklı olmaktadır.

Öğrenim gördüğüm şehirde birkaç tane eğitim fakültesi olduğu için ilköğretim okulları uygulama yaptırmada isteksiz davranıyorlardı. Bu nedenle kazanımlarımız yeterli değildi.

Öğrenimim sırasında, sürekli şehir merkezinde çok iyi donanımlı bir okulda görev yapacağımızı düşünürdük. Hep bu yönde güdülendik, fakat yeterli donanıma sahip olmayan bir okulda göreve başlayınca teorikle pratik uyuşmadı. Öğretmenlik uygulamalarını öğrenim görmüş olduğumuz şehirde başarılı ve donanımlı okullarda yapmıştık. İlçelerde veya şehrin varoşlarındaki okullarda göreve başlayınca ne yapacağımız konusunda çok sıkıntı çektik. Deneme yanılmayla ve kendi gayretimizle bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.

2. Öğretimle ilgili karşılaştığımız sorunlara ne tür öğretim stratejileri geliştirebiliyorsunuz?

Okulun ve sınıfın fiziki şartları uygun değildir. Okulda fen bilgisi dersiyile ilgili bazı modeller, levhalar ve tablolar yoktur. İstedığımız gibi ders anlatamıyoruz. Okulun eğitim seviyesi denetlenmediğinden başarının geliştirilmesi için pek emek sarf edilmemektedir. Bizler de bu ortama uyum sağlamış durumdayız. Öğrenim sürecinde kendimi 25–30 kişilik sınıflara göre hazırladım. Ancak 45 kişilik sınıflarla karşılaşınca almış olduğum öğretmenlik derslerini uygulamaya koymakta oldukça zorlandım. Eğitimin hedeflerinin davranışa nasıl dönüştürülebileceği ve belirlenebileceği konusunda sıkıntı çekmekteyim. Tecrübesizlikten kaynaklanan genel problemlerim olduğundan öğrencilere uyum sağlamada sıkıntı çektim.

3. Kendinizi hangi anabilim dalında (fizik, kimya, biyoloji) daha iyi hissediyorsunuz?

İlköğretim müfredatında öğrencilere verilmesi gereken konularda kendimi yeterli hissediyorum. Almış olduğum dersler de, bunları vermeye fevkalade yeterlidir. Ancak gereksiz diyebileceğim bazı seçmeli derslerin yerine iletişim ve güzel konuşma ile ilgili dersler konulması daha iyi olurdu. Genelde

kendimi sosyal konularda eksik hissettim. Öğrenim görürken bunun eksikliğinin önemli olduğuna inandırılmadık. Kitap okumaya ve iletişimin kişideki birikimin göstergesi ve uygulanması olduğuna inandırılmadık. Öğretim elemanları kürsüye geçer konferans verir gibi dersi sunar giderlerdi. Sosyal konulara oldukça duyarsızlardı. Keşke hocalarımız bizim kafamıza bilgi sokmasalar da kendi kendimize bir şey öğrenebilmemizi sağlasalardı.

4. Okulunuzda bulunan tecrübeli öğretmenlerden yeterli düzeyde rehberlik alabiliyor musunuz?

Okulda deneyimli, yeni programa göre yetişmiş öğretmen olmayınca bize rehberlik yapacak ve deneyimlerinden yararlanacağımız rehber öğretmenleri bulamadık. Görev yapmakta olan öğretmenler daha önce fen–edebiyat fakültesinin kimya, fizik ve biyoloji bölümlerinden mezun oldukları için kendi alanlarının dışında yeterli derecede yardımcı olamadıklarını itiraf etmektedirler.

5. Öğrencilerin sordukları sorulara yeterli ve anlaşılır cevaplar verebiliyor musunuz?

Öğrencilerde bilgi eksikliği oldukça fazladır. Daha önceki öğretmenler sıkça rahatsız olduklarından rapor almışlar, öğrenciye fazla bir şey vermemişlerdir. Müfettişler tarafından yapılan rehberlik ve denetim yeterli değildir. Öğrencilerin eleştirmelerinden, değerlendirmelerinden rahatsızlık duyulmaktadır. Okulda öğrenci-öğretmen ilişkisi oldukça yetersizdir. Bu durum bizim derse de yansımaktadır. Bu yüzden öğrenciler çok fazla soru sormamaktadırlar. Göreve yeni başlayan öğretmen zorunlu görevini tamamlayıp hemen tayin istemeyi düşünmektedir. Öğrenci başarısı geri planda kalmaktadır.

6. Öğrencileri araştırmaya motive etmek için ne tür yöntemler kullanıyorsunuz?

Bu konuda araştırma imkânları oldukça sınırlıdır. Bir de öğrencileri okumaya ve öğrenmeye karşı isteklendiremiyorum. Bu durum sosyal konularla ilgili olduğundan bu alanda biraz başarısızım.

Bölgedeki aileler, ekonomik sıkıntılarından ve eğitim düzeylerinin düşüklüğünden öğrencilerle pek fazla ilgilenmemektedirler, yeterli düzeyde bir rehberlik yapamamaktadırlar. Okul-aile işbirliği yok denecek kadar azdır. Öğrencilerin başarısını arttırma konusunda, aileleri tanıyarak iletişime geçebilme konusunda sıkıntılar yaşadım.

7. Bulduğunuz yöreyi dikkate aldığımızda almış olduğunuz eğitim ile uygulanabilirliği arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?

Sınıflar kalabalık olduğu için öğretmen merkezli ders işleme ve otoriter olma zorunlu hale geldi. Okulun bulunduğu çevrenin doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini tanıyabilmede, okulun gelişimine katkı sağlamada hala sıkıntı içindeyiz. Öğrencinin kazanım düzeylerini artırma, onları öğrenebileceklerine ve başarabileceklerine inandırma noktasında oldukça başarısız olduğumu fark ettim.

8. Fen bilgisi öğretmeni olarak yaşadığımız sosyal çevreyle ilişki kurmada ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?

Bir öğretmen olarak görev ve sorumluluklarımız konusunda bilgi eksikliğimiz olduğunu, deneme yanılma yolu ile davranış geliştirdiğimizi fark ettim. İletişim becerilerini etkili şekilde kullanamadım. Ders yürütme sürecinde kullanacağımız yöntem ve etkinlikleri, ders araç-gereç ve materyalleri, ölçme değerlendirme yaklaşımlarını, öğrenci özelliklerini dikkate alıp özel alan öğretim amaçları doğrultusunda tutarlı planlama yapamadığımız söylenebilir.

Öğrenmeyi olumsuz engelleyen faktörleri tespit etme noktasında ve öğrencilerde ortaya çıkan olumsuz davranış ve öğrenme sorunları karşısında nasıl tavır belirlemem gerektiği hususunda oldukça sıkıntı çekmekteyim. Mesleki gelişimimizi destekleyecek ve verimliliği artıracak bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmada çok eksikimiz olduğunu göreve başlayınca daha iyi fark ettim. Görev yaptığım çevrenin imkânsızlıklarını dikkate alarak materyal sunma ve geliştirme becerisinde yetersiz olduğumu taşrada fark etmiş oldum.

9. Bilgi aktarmak için kendinize ait ne tür anlatma teknikleri kullanıyorsunuz?

Bana göre yeni öğretmenler birkaç ay rehber öğretmen ile derse girmelidir. Genelde yazdırma, anlatma ve tahtaya şekil çizme ve problem çözme tekniklerini kullanıyorum. Bazı konularda yeterli olmamam sınıf seviyesine uygun ders anlatmada beni sıkıntıya soktu. Sınıfların çok kalabalık olması, öğrencilerin bir alt kademedden yetersiz gelmesi ve fen bilgisi dersine ilgisiz oluşları müfredatın uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

10. Öğretmenliğe ilk başladığımızda karşılaşmış olduğunuz kendinize özgü problemlerinizi nelerdir?

Okul içinde ve dışında basit resmi yazışmalarda bile yetersiz olduğumu gördüm. Bu tür konularda yardımına müracaat edebileceğim deneyimli öğretmenlerin olmayışından ötürü sıkıntılar yaşadım.

Okuldaki idareciler genelde meslekte 10–15 yıllık oldukları için yeni uygulamalardan habersiz ve yanlış uygulamalar yapmaktadırlar. Bizlerde bu uygulamadan etkilenmekteyiz.

Okullarda yok denebilecek kadar rehberlik azdır. Meslektaşlarımızın bizlere karşı ilgisizliği, diyalog noktasında bizleri sıkıntıya soktu. Öğretmenlikle ilgili görev ve sorumluluklarımızı, hak ve hürriyetlerimin neler olduğunu bilmede ve kullanmada bazı korku ve endişelerim oldu. İdareden kaynaklanan yanlış uygulamalar, milli eğitimin hantal işleyişi, ders saatlerinin yetersiz ve düzensiz oluşu, yapılan ayrımcılık yeni göreve başlayan öğretmeni daha fazla sıkıntıya sokmaktadır. Bu bölgede görev yapan öğretmenlerin büyük çoğunluğu mesleklerinin birinci veya ikinci yılındadır. Türkiye’de mevzuat, yönetmelik ve programlar sık sık değiştiği için bakanlıktan gelen bu değişiklikleri okul yönetimi yeterli düzeyde anlayamıyor. Bizler de anlayamıyoruz ve uygulamada sorunlar yaşamaktayız.

11. Lisans programında edindiğiniz bilgiyi ilköğretim seviyesine indirgeyecek düzeyde formasyon eğitiminden geçtiğinize inanıyor musunuz?

Öğrencileri yeterli düzeyde tanıma, hangi alanda başarılı veya başarısız olduklarını bilme bizim için oldukça zor olmuştur. Bu nedenle de bilgiyi öğrencilerin seviyesine indirgemedeki sıkıntı çektim. Tecrübesiz olduğumdan, konuları güncel hayattaki olaylar ile ilişkilendirme yaptığımı söyleyemem, kitapta verilen örnekleri sunmaya çalıştım. Öğrencilerin bilgi eksikliği çok fazladır. Bilgi eksikliğinin başında özellikle matematik dersi ve dört işlem gelmektedir.

12. Teknolojiyi kullanarak laboratuarda, öğretim yapabilmemiz hangi düzeydedir?

Laboratuvarlarımızda araç gereç oldukça sınırlıdır. Okul içerisinde laboratuvar diyebileceğimiz bir ortam bulmak çok zordur. Yeni gönderilen birkaç malzeme var, ama onları kullanmayı da biz bilmiyoruz. Lisans eğitiminde öğretim elemanlarımızın da kullanmayı iyi bilmediklerini düşünüyorum. Çünkü bize nasıl kullanıldığını göstermediler, dolaplarda beklettiler. Laboratuvar derslerinde daha fazla rehberliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Fen bilgisindeki kavramlar, formüller ve laboratuvar uygulamaları arasında ilişki kurabilmekte bir takım sıkıntılar yaşadım. Çünkü hep ezberle öğrenmişiz. Bilgiyi hazmetmeden (anlamlandırmadan) öğrenmişiz. Teknolojik araçları kullanmada, araç gereç ve doküman bulmada sorunlarımız var.

13. Fen bilgisi dersini öğrencilere en iyi şekilde öğretebilme konusunda kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sınıfın içerisinde, sınıf seviyesinin oldukça üzerinde birkaç öğrenci vardır. Bunlara karşı nasıl davranılacağı ve öğretimlerine daha fazla katkı sağlanabileceği konusunda sıkıntılar oldu. Derse gelmeden önce bir saatlik plan yapıyorum ama konuları planladığım süre içerisinde bitiremiyorum. Almış olduğumuz teorik bilgileri pratiğe aktarırken, kendi alanımızda deneyimli meslektaş olmadığı için deneme yanılma tekniğini sıkça kullandım. Bu durumda hizmet öncesi eğitimim sırasında öğrenmiş olduğum bilgileri uygulama noktasında kopukluklar oldu. Günlük plana uyduğum pek söylenemez.

Tartışma ve Sonuçlar

Fen bilgisi öğretmen adaylarının okullarda uygulama derslerini başarı ile tamamlamalarına rağmen, bu derslerin kendilerini gerçek ortamlara hazırlayamadığı, hizmet öncesinde yaptıkları öğretmenlik uygulamalarının pek ciddiye alınmadığı noktasında düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu durumun uygulama sürecinde danışman öğretim üyeleri tarafından yeterli şekilde denetlenerek eksikliklerinin söylenmemesi ve hatalarının düzeltilmemesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin gerektiğinde yardım alabilecekleri deneyimli öğretmenlere ve idarecilere gerek duydukları sonucuna varılmıştır. Ancak rehberlik yapacak olan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun fen-edebiyat fakültesi mezunu oldukları, bunların da kendi alanlarında (fizik, kimya ve biyoloji) başarılı olurken diğer alanlarda yeterli düzeyde başarılı olamadıkları bilinmektedir. Fen–edebiyat fakültesi mezunları göreve, sınıf öğretmeni olarak atanmışlar daha sonra fen bilgisi öğretmenliği branşına geçiş yapmışlardır. Bu öğretmenlerin de, birkaç yıl almış oldukları alan bilgisini öğrenciye sunamayınca kendi alanlarıyla ilgili konuları yüzeysel şekilde bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu öğretmenlerin de göreve yeni başlayan fen bilgisi öğretmen adaylarına yeterli derecede rehberlik yapamadıkları tespit edilmiştir.

Göreve yeni başlayan öğretmelerin deneyimsiz olmaları nedeniyle sosyal çevreye ve öğrencilere uyum sağlamada ve iletişime geçmede sıkıntı yaşamaları, daha önce yapılan çalışmalarla uyum sağlamaktadır (Glickman, 1984; Özek, 1997; Hall, E., & Hall, C, 1988; Üstüner, 2004).

Öğretmenlerin kullandıkları öğretim tekniklerinin deneme yanılma, dikte ettirme, anlatma (öğretmen merkezli) şeklinde olduğu dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım yapılan çalışmalarla ve gözlem bulgularıyla paralellik göstermektedir (Glickman, 1984; Çepni ve Akdeniz, 1996).

Araç-gereç kullanımının öğretimin kalitesini artıracakı görüşü yapılan çalışmalarda önemle vurgulanmaktadır (Özdemir, 2000; Atılboz, 2001; Teker, 2002, Tabar; 2002; Tüy, 2002; Köseoğlu ve Soran, 2005). Ancak öğretmenler araç gereç kullanımı noktasında ya kullanmayı bilmediklerinden ya da kolaycılığı tercih ettiklerinden kaçındıkları anlaşılmıştır.

Öğretmenlerin kendileri ile ilgili özlük hak ve hürriyetlerini bilmemeleri sonucu yöneticilerden aşırı şekilde çekindikleri anlaşılmaktadır. Bu aşırı çekingenliğin öğretimde verimliliği düşürdüğü sonucu, yapılan çalışmalarla uyumluluk göstermektedir (Higginbotham, 1996; Riding & Rayner, 1998; Cemaloğlu, 2002).

Öğretmenlerin yöneticilerden gerekli düzeyde yaralanamadığı, yöneticilerin rehber olması gerekirken, “yönetici savcı” rolünde oldukları durumu anlaşılmaktadır. Bu anlayışın eğitim ve öğretimin kalitesini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç yapılan çalışmalarla da paralellik göstermektedir (Glickman, 1984; Kaya ve Büyükkasap, 2005).

Öneriler

Araştırmada kullanılan mülakat ve gözlemden elde edilen bulgularda ortaya çıkan sonuçlara dayalı olarak öneriler aşağıda sunulmuştur:

Öğretmen adayları okullarda uygulama dersi yaparken bütün sınıftan bir öğretim elemanının sorumlu olması yerine, dört veya beş adaydan bir öğretim elemanı sorumlu olmalıdır. Bu şekilde her adayın, okullarda uygulama yaparken ders yürütme sürecinde öğretim elemanı tarafından en az iki veya üç kez gözlenerek eksik ve hataları belirtilmelidir.

Üniversiteler şehir merkezlerinde bulunduğundan öğretmenlik uygulamaları şehir merkezlerinde ve öğrenci sayısının ortalama 30 olduğu okullarda yapılmaktadır. Adaylar genelde mesleğe atanırken kırsal kesimdeki okullara atanmaktadır. Bu nedenle adaylar uygulamalarını kırsal kesimde, kasabalarda ve köylerde de yapmalıdır.

Öğretmen adayları, hizmet öncesi eğitimlerinde sadece şehir merkezinde görev yapacakları şekilde güdülenme yerine köy ve kasabalarda görev yapacakmış gibi güdülenmelidir. Bu durum yapılan uygulamalarla da desteklenmelidir.

Genel olarak mesleğe yeni başlayan öğretmenler, kalkınmada birinci derecede olan bölgelere atanmaktadır. Bu bölgelerde, idarecilerin dışında tecrübeli öğretmen olmadığından rehberlik yapabilecek öğretmen bulunmamaktadır. Bu bölgeler ekonomik-sosyal imkânlar yönünden çekici hale getirilerek, daha tecrübeli öğretmenlerin tayin istemeleri, teşvik edilmelidir.

Hizmet öncesi eğitim sürecinde öğretmen adaylarının göreve ilk başladıklarında çekince ve beklentilerinin neler olduğu tespit edilmelidir. Buna bağlı olarak da öğretim elemanlarından ve deneyimli öğretmenlerden yardım alınarak bu konuların çözümüne ilişkin tartışmalar ve öneriler ortaya konulmalıdır.

Kaynakça

- Alkan, A., (1993). "Fen bilimlerinde eğitim ve öğretmen yetiştirme modeli." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 9.
- Altunoğlu, B. D. ve Atav, E., (2005). "Daha etkili biyoloji öğretimi için öğretmen beklentileri." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 28, ss. 19–28.
- Atılboz, G. N., (2001). Lise 1. sınıf öğrencilerinde hücre ve molekül biyoloji konuları ile ilgili görsel ve deneysel malzeme kullanımının başarı üzerinde etkisi. **Gazi Üniversitesi, Ankara, Yayınlanmış yüksek lisans tezi.**
- Azar, A. ve Çepni, S., (1999). "Fizik öğretmenlerinin kullandıkları öğretim etkinliklerinin mesleki deneyime göre değişimi." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 16-17, ss. 221-228.
- Carlson, S. (2002). The missing link in education technology. Tech Know Logia (pp. 7–11). **Knowledge Enterprise. Inc.**
- Cemaloğlu, N., (2002). "Öğretmen performansının artırılmasında okul yönetici rolü." **Milli Eğitim Dergisi**, 153–154
- Çepni, S., (1996). "Fizik öğretmen adaylarının doğal gelişim süreçlerinin Fuller Teorisi ile uyumu." **Sempozyum 96 Modern Öğretmen Yetiştirmede Gelişme ve İlerlemeler Bildiriler Kitabı** (30 Eylül–4 Ekim), ss. 515-528, Ankara.
- Çepni, S., Akdeniz A. R., (1996). "Fizik öğretmenlerinin yetiştirilmesinde yeni bir yaklaşım." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 12, ss. 221-226.
- Erdemir, N. (2004). Fizik öğretmen adaylarının öğrenimleri sürecinde başarı ve tutum değişimlerinin belirlenmesi, **Yayınlanmamış doktora tezi, Trabzon, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü.**
- Fuller, F. F., (1967). "Concerns of teachers: A developmental conceptualization." **Research Journal**, 6, pp. 207-226.
- Glickman, D. C., (1984). "The supervisor's challenge: Changing the teacher's work environment." **Education Leadership**, v. 42, N. 4, pp.38-40.

- Hall, E. & Hall, C., (1988). **Human Relations in Education**. London; Routledge.
- Higginbotham, E. (1996). "Getting all students to listen." **American Behavioral Scientist**, 40, pp. 203-211.
- Hurd, P. D. (2002). "Science education for the 12st century." **School Science and Mathematics**, 6, pp. 282–289.
- Hurt, H. t., Scott, M.D., & McCroskey, J. C: (1978). **Communication in the Cllsroom**. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Kaya, A. ve Büyükkasap, E., (2005). "Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum örneği." **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 13 (2), ss. 367–380.
- Korkmaz, H., (2002). "Fen öğretiminde araç-gereç kullanımı ve laboratuvar uygulamaları açısından öğretmen yeterlilikleri." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 19, ss. 242–252.
- Morgil, F. İ. ve Yılmaz, A .(1999), "Fen öğretmenlerinin görevleri ve nitelikleri-Fen öğretmeni yetiştirilmesine yönelik öneriler." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.**, 15.
- Oktar, İ. ve Bulduk, S., (2000). "Orta öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin davranışlarının değerlendirilmesi." **Milli Eğitim Dergisi**, 142.
- Özbek, N., (1997). "Fizik dersine ilginin artırılması ve lise fizik öğretmenlerinin yetiştirilmesinin geliştirilmesi." **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7 (1-2), ss. 85-95
- Pınar Köseoğlu ve Haluk Soran (2005). "Biyoloji dersinde araç-gereç kullanımı açısından öğretmen yeterlilikleri." **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 28, ss. 150-158.
- Riding, R. & Rayner, S. (1998). **Cognitive styles and learning strategies: Understanding style differences in learning and behavior**. London: David Fulton
- Schremer, O. D. (1991). "The teacher- a category in curriculum evaluation." **Studies in Educational Evaluation**, 17, ss. 23–39.
- Sözer, E., (1991). **Türk üniversitelerinde öğretmen yetiştirme sistemlerinin öğretmenlik davranışları kazandırma yönünden etkililiği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Tabar, Ü., (2002). Müfredat laboratuvar okullarında görev yapan öğretmenlerin öğretim teknolojilerinden yararlanma durumları. **Ankara Üniversitesi Yayınlanmış yüksek lisans tezi**.
- Teker, N., (2002). Ankara ili merkez ilköğretim okullarında görev yapan 4 ve 5. sınıf öğretmenlerinin fen bilgisi dersinde eğitim araç-gereçlerini kullanma durumlarının değerlendirilmesi, Ankara: **Gazi Üniversitesi, Yayınlanmış yüksek lisan tezi**.
- Tüy, M. A., (2002). Öğretim teknolojilerinin sistematik kullanımına ilişkin öğretmen davranışlarının çözümlenmesi. **Ankara Üniversitesi, Yayınlanmış yüksek lisans tezi**.
- Üstüner, M., (2004). "Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme ve günümüz sorunları." **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 5 (7), Bahar.
- Yüksel, S., (2004). "Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yönelik direnç davranışları." **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 4 (1) ss. 171–200.